

<https://didactiefonline.nl/artikel/je-les-voorbereiden-of-een-avondje-uit>

JE LES VOORBEREIDEN OF EEN AVONDJE UIT?

Tekst Jeannette Geldens

Gepubliceerd op 27-10-2016 Gewijzigd op 27-10-2016

Je lessen voorbereiden of een avondje uit met vrienden? Aardig gevonden worden door je leerlingen of soms streng zijn? Werk versus privé en zorgen versus onderwijzen: het zijn twee voorbeelden van 'professionele identiteitsspanningen' die veel aanstaande en beginnende leraren ervaren. Gelukkig zijn er remedies, blijkt uit ons onderzoek.

Binnen het project 'Persoonlijk meesterschap op de werkplek' van het Center of Expertise Persoonlijk Meesterschap ([CEPM](#)) onderzochten drie lerarenopleidingen (Hogeschool de Kempel, Christelijke Hogeschool Ede en Iselinge Hogeschool) welke professionele identiteitsspanningen op de werkplek aanstaande en startende leraren ervaren. Ook is uitgeprobeerd wat leraren kunnen doen om hier beter mee om te gaan. Aan het onderzoek deden 252 leraren en hun begeleiders mee.

Onzekerheid

Wat is nu een professionele identiteitsspanning? Wij definieerden het zo: in je beroepsuitoefening ervaar je een conflict tussen wat jij persoonlijk relevant vindt (de zogenaamde persoonlijke dimensie: aardig gevonden willen worden door je leerlingen bijvoorbeeld) en wat je relevant vindt voor je beroep (de 'professionele dimensie': streng zijn om de orde te houden om maar eens iets te noemen).

Wie het lastig vindt om met die twee dimensies om te gaan, kan zich onzeker gaan voelen (doe ik het wel goed?) en minder gepassioneerd raken. Ook kan het werk aan betekenis verliezen, je voelt je minder betrokken en hebt het gevoel minder controle over je eigen handelen te hebben. Dit vergroot mogelijk het risico op burn-out en op uitval uit het beroep. Het Nederlandse onderwijs heeft sowieso al het hoogste burn-outpercentage van alle sectoren: 21,3% (CBS & TNO, 2015), terwijl het gemiddelde van alle arbeidsmarktsectoren op 14,4% ligt, bijna 7% lager dus.

Ouders

Er is eerder onderzoek gedaan naar professionele identiteitsspanningen. Zo onderscheidde Pillen in haar promotieonderzoek (2013) al dertien verschillende spanningen onder beginnende leraren. Van Diepe (2014) vertaalde ze zo dat ze herkenbaar werden voor eerstejaars aan de pabo. Vervolgens is de formulering van deze spanningen verder aangescherpt binnen het project van het [Center of Expertise Persoonlijk Meesterschap](#) waarin acht pabo's samenwerken rond het thema persoonlijk meesterschap (Geldens, Groot, Bom, Schipper, & Maanen, 2016). Wij voegden een veertiende spanning toe, namelijk '[moeijkheden ervaren in de benaderingen van ouders](#)'. Van Diepe slaagde er in de spanningen te onderscheiden in vier thema's (zie tabel hieronder): een relatie gericht op leren versus een meer persoonlijke relatie, een aanstaande leraar versus een starter, de leraar versus de organisatie en de persoonlijke versus de professionele motieven. Enkele spanningen bleken in twee thema's voor te komen, zoals spanning 2 'zorg willen dragen voor leerlingen versus de verwachting om te onderwijzen.'

Indeling 14 professionele identiteitsspanningen over 4 spanningsthema's (Diepe, Geldens & Wubbels 2016)			
4 Spanningsthema's			
Spanningsthema 1. <i>op leren gerichte professionele versus persoonlijke relatie</i>	Spanningsthema 2. <i>aanstaande versus beginnende leraar</i>	Spanningsthema 3. <i>ik versus de organisatie</i>	Spanningsthema 4. <i>persoonlijke versus professionele motieven</i>
14 Professionele identiteitsspanningen			
2. Zorg willen dragen voor leerlingen versus de verwachting om te onderwijzen.	1. Het gevoel een student/beginnende leraar te zijn versus de verwachting om je te gedragen als een ervaren leraar.	11. Ervaren van tegenstrijdige verbondschap met leerlingen en collega's.	6. Tijd willen steken in het oefenen van lesgeven versus de druk ervaren om tijd te investeren in andere taken die deel zijn van de leraarstaken.
8. Leerlingen als hele personen behandelen versus het gevoel ze te moeten behandelen als leerlingen.	2. Zorg willen dragen voor leerlingen versus de verwachting om te onderwijzen.	12. Conflicten ervaren tussen de eigen oriëntaties gericht op het leren van onderwijzen en die van anderen.	7. De integriteit van de leerlingen respecteren versus het gevoel deze integriteit tegen te werken.
9. Ervaren van moeilijkheden in het houden van emotionele afstand.	3. Het gevoel van niet competent zijn in termen van kennis versus de verwachting om een expert te zijn.	13. Moeilijkheden ervaren in benaderingen van onderwijzen.	8. Leerlingen als hele personen behandelen versus het gevoel ze te moeten behandelen als leerlingen.
13. Moeilijkheden ervaren in benaderingen van onderwijzen.	4. Ervaren van een verschil tussen de eigen, vaak impliciete theorieën en de theorieën die relevant zijn voor het lesgeven.	14. Moeilijkheden ervaren in benaderingen van ouders.	10. Balans werk en privé en werkdruk van het leraarsberoep.
14. Moeilijkheden ervaren in benaderingen van ouders.	5. Blootgesteld worden aan tegenstrijdige institutionele opvattingen.		

Welke spanningen leraren ervaren

Op basis van een vragenlijstonderzoek met 252 en interviews met ruim tien aanstaande en beginnende leraren zijn de veertien spanningen op de werkplek gescoord. Welke kwamen nu het meeste voor? De spanningen 2, 3, 4, 6 en 10 spanden de kroon. Spanning 2 ('zorg willen dragen voor leerlingen versus de verwachting om te onderwijzen') kwam als zwaarst wegend naar voren (een 4 op een schaal van 1 tot 4).

De spanningen bleken bovendien omvangrijk voor te komen. De respondenten kenden 1035 maal aan een of meer spanningen een score toe (789 score 3 en 246 score 4). In totaal kende bijna de helft (125) van de respondenten aan minstens een van de veertien spanningen het maximale gewicht van 4 toe. Ze zaten er mee, dat was duidelijk.

Spanningen: er is wat aan te doen!

Om de respondenten te helpen is binnen het project een toolbox 'Professionele identiteitsspanningen' ontwikkeld die met 54 respondenten is uitgetoetst. Deze behelst steeds een plan van aanpak dat werd uitgevoerd en geëvalueerd met een vragenlijst. Spanning 2 ('zorg willen dragen voor leerlingen versus de verwachting om te onderwijzen) bleek ook hier de populairste en werd het meest gekozen om met een plan van aanpak aan te gaan werken. Het plan van aanpak hielp. Meer dan driekwart gaf in de evaluatie aan (beter) te hebben leren omgaan met de gekozen spanning. Verder heeft het werken met een plan van aanpak, met suggesties om bewust te leren omgaan met zo'n spanning, tot een herkenbare afname van de spanning geleid. 94% van de deelnemende leraren ervoer dan ook het werken op basis van een plan van aanpak als zinvol.

[Hier](#) vind je meer informatie over de toolbox.

Jeannette Geldens, CEPM-projectleider, Lector Betekenisvol Leren Onderwijzen Kempelonderzoekscentrum, Hogeschool de Kempel te Helmond, Email: j.geldens@kempel.nl
De CEPM-projectgroepleden waren Tyche de Groot, Kempelonderzoekscentrum Hogeschool de Kempel te Helmond, Peter Bom en Han Schipper, Christelijke Hogeschool Ede en Nancy van Maanen, Iselinge Hogeschool te Doetinchem. Zie ook www.cepm.nl

Bronnen

CBS & TNO. (2015). *Een op de zeven werknemers heeft burn-outklachten (Persbericht)*. Den Haag: CBS en TNO.

Diepe, R., van (2014). *Verbanden tussen professionele identiteitsspanningen en de leer-leringrelatie*. Masterthesis Onderwijskunde, Universiteit Utrecht / Kempelonderzoekscentrum Hogeschool de Kempel, Utrecht / Helmond.

Diepe, R., van, Geldens, J., & Wubbels, T. (2016). Spanningen in de professionele identiteit ervaren door eerstejaars aanstaande leraren en de relatie met hun leerlingen: is er een verband? *Tijdschrift voor Lerarenopleiders*, 37(1), 33-43.

Geldens, J., Groot, T. de, Bom, P., Schipper, H., & Maanen, N. van (2016). *Omgaan met professionele identiteitsspanningen op de werkplek. Een handreiking voor begeleiders, aanstaande en beginnende leraren in de werkplekleeromgeving*. Utrecht: Center of Expertise Persoonlijk Meesterschap.

Pillen, M. (2013). *Professional identity tensions of beginning teachers (Proefschrift Technische Universiteit Eindhoven)*. Eindhoven: Eindhoven School of Education.